

Мова – душа народу

Віртуальна книжкова виставка

“ Спочатку було слово... ”

*... Українське слово.
Ти частка тих,
що вже давно померли,
їх кров живуща,
їх жага нетлінна,
безсмертне і величне,
як Говерла, багате і дзвінке,
як Україна.*

Д. Луценко

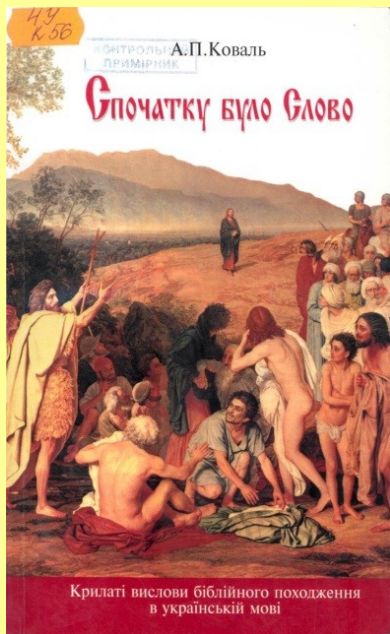
Коваль А. П. Спочатку було Слово : Крилаті

вислови біблійського походження в українській мові .

– К. : Либідь, 2001. – 312 с.

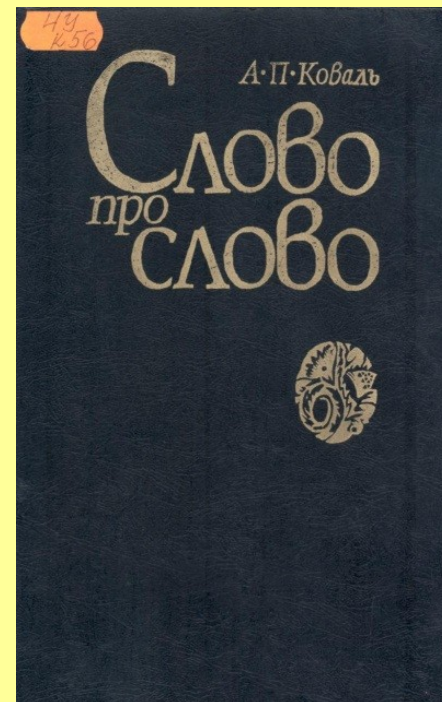
Біблія — найпоширеніша у світі книжка, з якої наш народ протягом століть поповнював фразеологічний запас української мови, збагачуючи її.

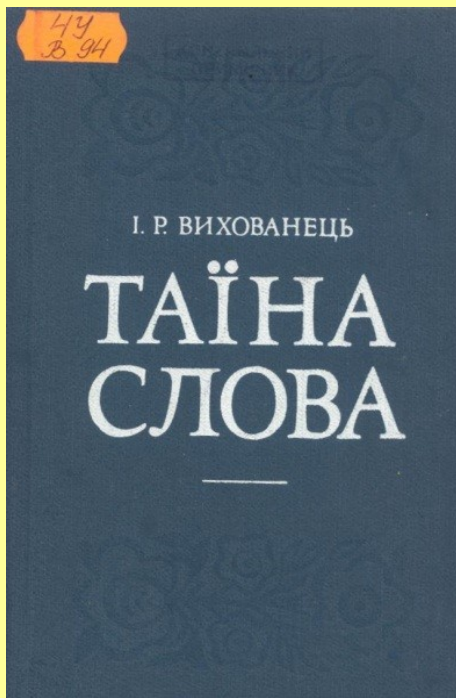
Крилаті вислови у цьому виданні подаються не в алфавітному порядку, а в такій послідовності, в якій вони вжиті у Біблії, так що читач матиме змогу уявити, як побудовано Біблію, яким є зміст і стиль викладу кожної частини. У висловах фіксуються зміни у змісті й формі, які відбулися за час їх існування в українській мові. Усі наявні значення висловів ілюструються цитатами з творів українських письменників.

Коваль А. П. Слово про слово.– К. : Рад. шк., 1986. – 384 с.

Книга складається із трьох частин, дві з яких уже виходили окремими виданнями: «Пригоди слова» (1985) и «Крилате слово» (1982). В них розкривається походження и значення багатьох окремих слів і крилатих висловів, переважно іноземного «кореня». Нова частина — «Культура слова» — висвітлює питання правильного слововживання в різних ситуаціях. Розрахована на учнів, студентів, широке коло читачів.

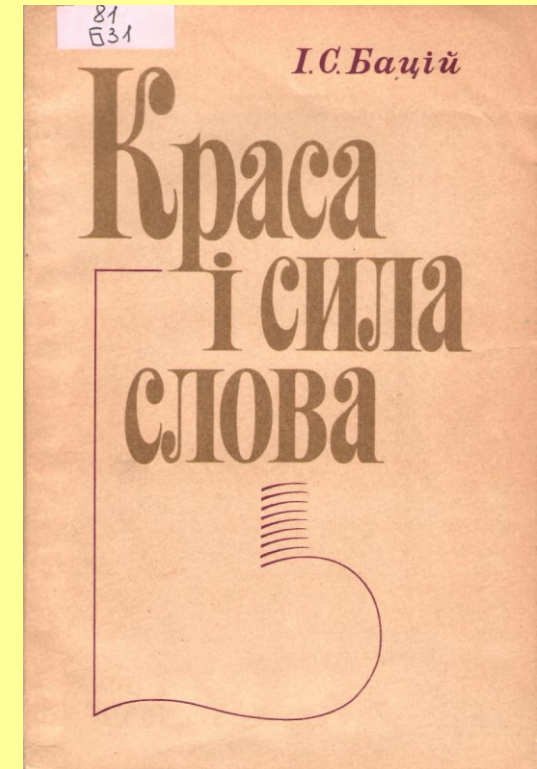

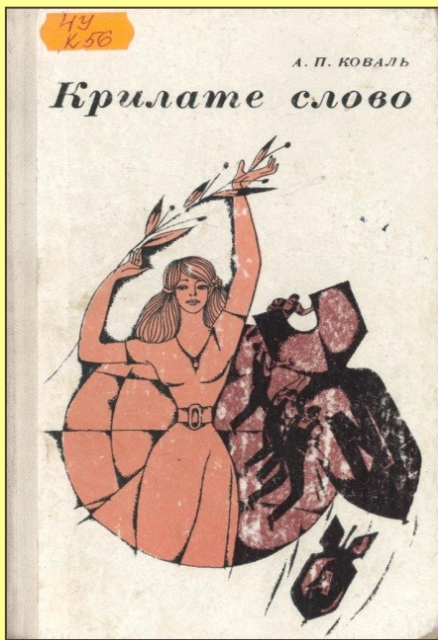
Вихованець І. Р. Таїна слова. — К. : Рад. шк., 1990. — 284 с.

Про таїну рідного слова, про мовну скарбницю народу, зібрану в словниках, про те, як народжується слово, про історію слів, про наші імена й прізвища, про назви міст, про взаємозв'язки української мови з іншими мовами розповідає ця книжка. Читачам буде цікаво дізнатися, як, коли і в якій країні з'явилися деякі слова і чому вони примандрували до нас. Для учнів середньої школи, всіх шанувальників рідного слова.

Бацій І. С. Краса і сила слова: Бесіди про мову худож. твору. — К.: Рад. школа, 1983. — 96 с.

Мета книжки розкрити перед учнями красу, силу і виразність людської мови у всіх її проявах. Розглядаються принципи використання різних шарів лексики в художній і не художній літературі, і на конкретних прикладах показується, яке значення мають слово і словосполучення в створенні художнього образу. Розрахована на учнів старшого шкільного віку.

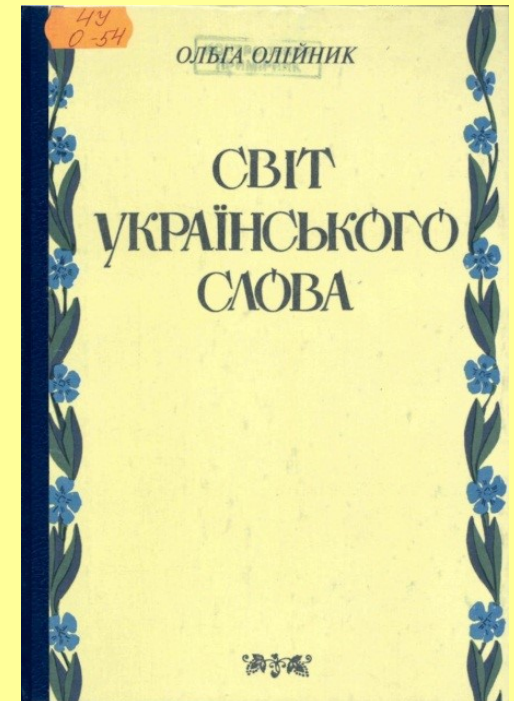

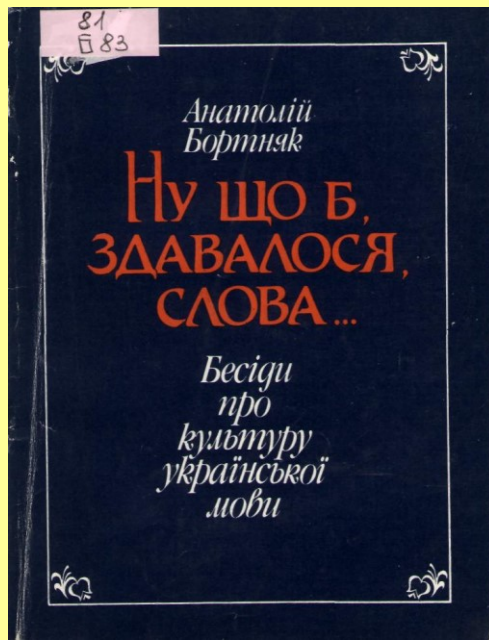
Коваль А. П. Крилате слово. - К. : Рад. шк., 1983. - 222 с.

У книзі наводяться найбільш вживані в сучасній українській мові крилаті слова і вислови, переважно інтернаціонального поширення. Відомості про їхні джерела і значення викладені в популярній розповідній формі тематичними статтями. Є покажчик реєстру слів. Розраховано на широкі кола читачів.

Олійник О. Б. Світ українського слова : Навч. посібник для всіх, хто любить і шанує укр. слово, цікавиться пит. культури укр. мови /. - К. : Хрещатик, 1994. - 415 с.

Навчальний посібник розрахований для всіх, хто любить і шанує українське слово, цікавиться питаннями культури української мови.

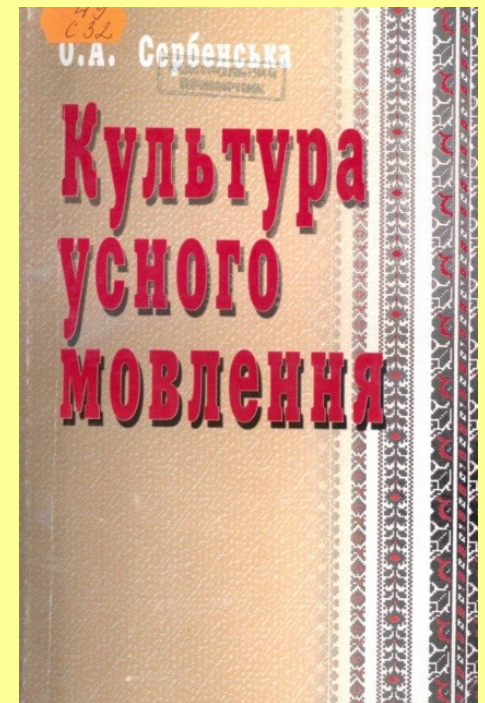

Бортняк А. А. Ну що б, здавалося, слова..: Бесіди про культуру української мови. — К.: Укр. письменник, 1994.— 73 с.

Відомий український поет Анатолій Бортняк протягом тривалого часу виступав у пресі з популярними бесідами про культуру мови. Ці бесіди склалися у книжку для тих, хто хоче вдосконалити свою мовну практику, прагне позбутися мовних похибок і вад. Видання буде корисним учням і вчителям, журналістам і лекторам, студентам і акторам, політичним діячам і початкуючим літераторам.

Сербенська О. А. Культура усного мовлення: Навч. посібник. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 216 с.

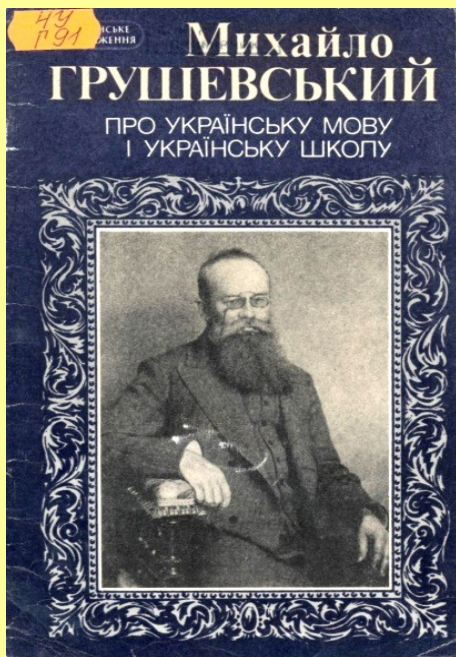
Подано перелік важливих для засвоєння курсу тем, список літератури, завдання, вправи, тести, а також інші матеріали, опрацювання яких сприятиме підвищенню рівня лінгвістичної грамотності, культури мовлення. Посібник призначено, насамперед, для студентів – майбутніх працівників аудіовізуальних засобів. Однак, корисним він може бути для всіх, хто прагне гарно і правильно говорити.

Історія мови

*Поки жива мова в устах народу,
до того часу живий і народ.
І нема насильства нестерпнішого,
як те, що хоче відірвати у народу спадщину,
створену незчисленними поколіннями
його віджилих предків.*

К. Ушинський

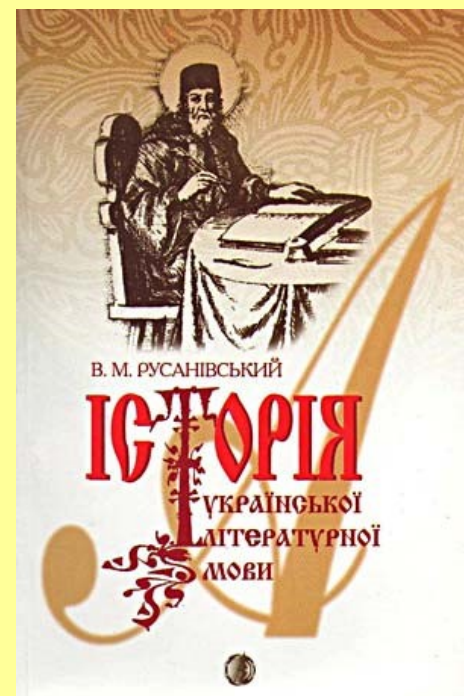
Грушевський М. С. Про українську мову і українську школу. – К. : Веселка, 1991. – 46 с.

У книзі великого українського історика, вченого і громадського діяча Михайла Грушевського (1866—1934) йдеться про історичне значення рідної мови й рідної школи, без яких немислиме ні політичне, ні економічне, ані духовне відродження України.

Порушені автором проблеми залишаються гостроактуальними й сьогодні.

Русанівський В.М. Історія української літературної мови: Підручник. — К.: АртЕк, 2001. - 392 с.

Якою була функціонально перша українсько-руська літературна мова? Звідки вона прийшла? Які були в ній стилі і яка була між ними відмінність? Ви знайдете відповіді на ці питання в пропонованому підручнику. Далі, ви дізнаєтесь, як старослов'янська мова, що нею починалася українсько-руська писемність, поступово перетворюється в староукраїнську і дістанете відповідь на таке непросте запитання: чому староросійська літературна мова, яка жила тими ж джерелами, що й старослов'янська, утвердилась як літературна, а староукраїнська занепала. Висвітлюються тут і початки зародження нової української літературної мови, і боротьба за розширення її функціональних меж у ХХ ст.

Лариса Масенко

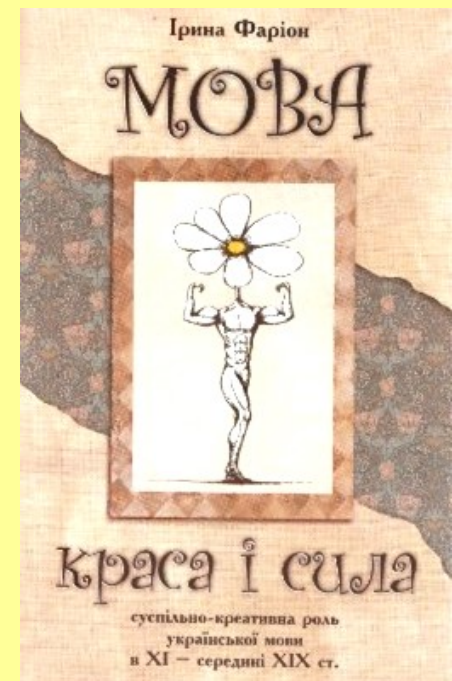

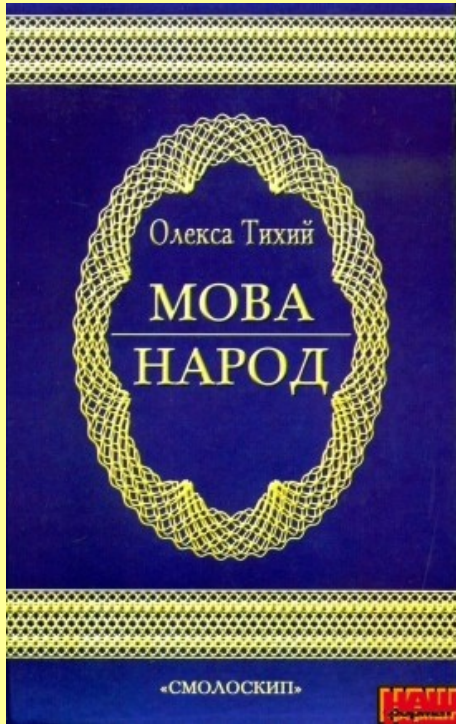
Масенко Л. Т. Мова і суспільство: Постколоніальний вимір. – К.: КМ Академія, 2004. - 163 с.

У книжці висвітлено питання історії української літературної мови, форм побутування української мови та її сучасного стану. Дослідження здійснено в соціолінгвістичному аспекті: мовні проблеми розглядаються у їх зв'язку із суспільними, розкрито соціальну зумовленість мовних явищ, досліджено специфіку мовної політики КПРС на українських землях і її роль у формуванні сучасного двомовного соціуму України. Основні поняття соціолінгвістики - мовна ситуація, мовний конфлікт, мовна стійкість - висвітлено в контексті українських реалій.

Фаріон І. Д. Мова - краса і сила: Суспільно-креативна роль української мови в XI - середині XIX ст. - 2-ге вид. - Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2007. - 212с.

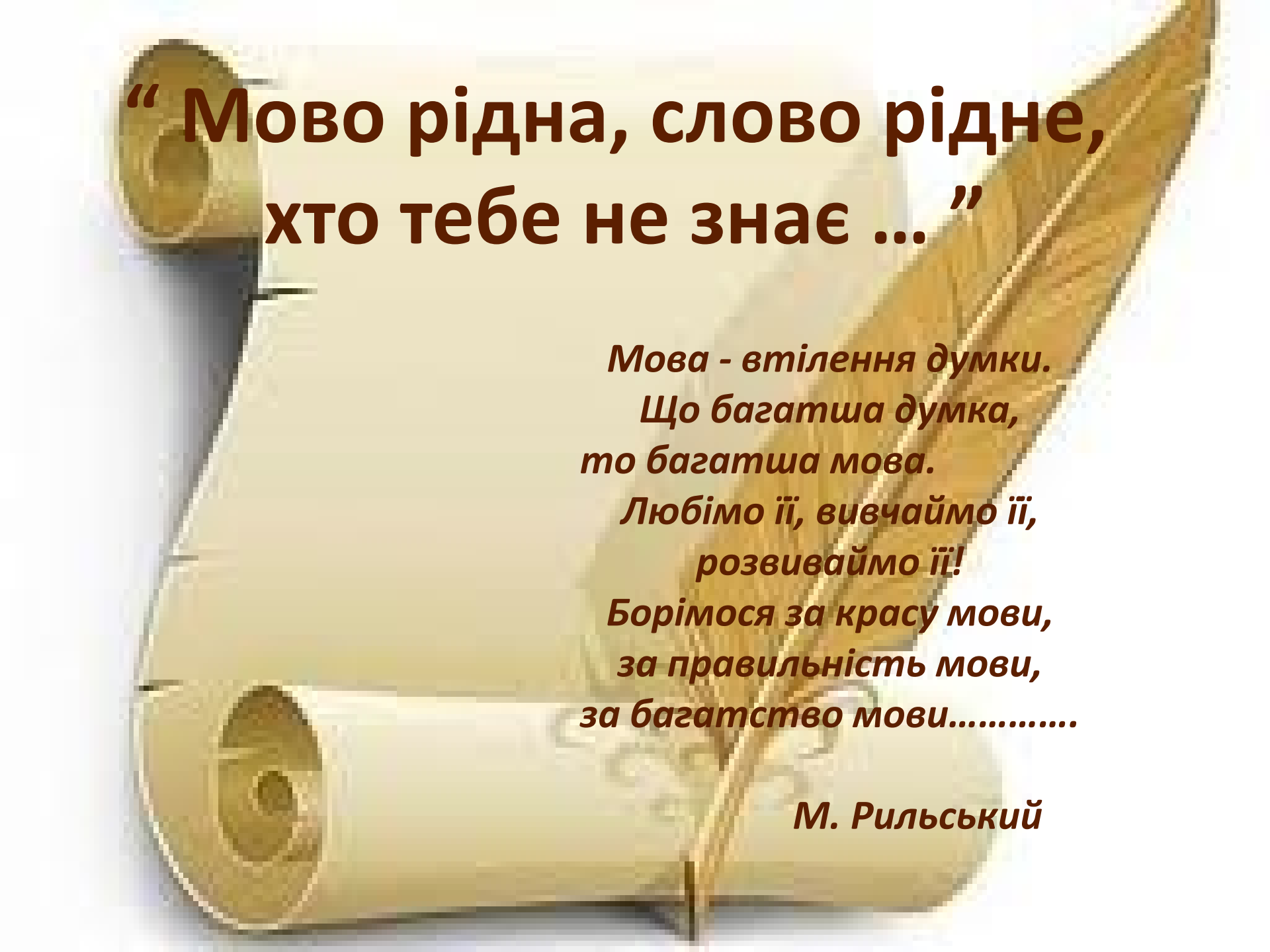
Це дослідження перше в українському мовознавстві, де взаємини між мовою і людиною, мовою і нацією, мовою і державою розглянуто в онтологічно-діяхронному розтині: мова не лише передумова буття людини і суспільства – вона основа його творення впродовж століть (від XI до XIX століття). Унікальність і феноменальність української ситуації у тому, що не держава була на сторожі мови, а мова забезпечила собою всі можливості для відродження нації та держави. Цей феномен авторка вкладає у метафоричне поняття мови як "краси і сили". "Краса" – це найвідкритіший фонетичний бік мови, а "сила" – це її суспільно-креативна роль в українському націє- та державотворенні. Краса і сила мови – це те, що "двигнуло з упадку ту масу, якій, бачилося, не було рятунку" (І. Франко). Позаяк мова – справа всіх і кожного, то це нетрадиційне лінгвістичне дослідження адресоване, не лише лінгвістам, а усім мовцям.

Тихий О. Мова - народ: Висловлювання про мову та її значення в житті народу/ Упорядник О. Тихий; Післяслово О. Зінкевича. - 2007.- 416с.

У книзі “Мова - народ” зібрано документи і висловлювання видатних людей про мову (понад 250 авторів та документів). Декілька розділів збірки (“Письменники, вчені та поети про роль та значення мови в житті народу”, “Ставлення до мови”, “Патріотизм”) присвячені загальним питанням значення рідної мови, інші розділи (“Тарас Шевченко про мову”, “Доля української мови в історичному плані”, “Трохи статистики”) присвячені українській мові. Упорядник збірки, учитель і правозахисник Олекса Тихий (1927-1984), член-засновник Української Гельсінкської групи, закінчив роботу над рукописом у 1976 році, але невдовзі після того був засуджений за “антирадянську діяльність”. Збірка публікується вперше. Як додатки до збірки “Мова - народ” подані: стаття Олекси Тихого, короткий біографічний нарис та лист-звернення “Міжнародної амністії”.

**“ Мово рідна, слово рідне,
хто тебе не знає ... ”**

*Мова - втілення думки.
Що багатша думка,
то багатша мова.
Любімо її, вивчаймо її,
розвиваймо її!
Борімося за красу мови,
за правильність мови,
за багатство мови.....*

М. Рильський

Пономарів О. Культура слова: Мовностилістичні поради: Навчальний посібник. — К.: Либідь, 2002. — 240с.

"У книзі даються поради щодо вибору слів, вимовних, наголосових та морфологічних варіантів, синтаксичних конструкцій для найкращого висловлення думки в різних стилях української літературної мови. Рекомендації автора ґрунтуються на мовному досвіді українського народу, відбитому в творах класичного та сучасного письменства. Висвітлюються питання мовної культури, аналізуються найважливіші норми української вимови, правила сучасного слововживання, пов'язані зі змістовою й стилістичною точністю слова, з'ясовується походження окремих фразеологізмів, власних назв тощо. Звернено увагу на труднощі вживання тієї чи іншої граматичної форми, на складні випадки українського правопису та на зміни, що відбулися в ньому.

Кацавець Р. С. Золоте джерельце: Висловлювання про слово, мову, красномовство. — К.: ЦУЛ, 2009. — 116с.

Мета видання - у стислих добірних висловлюваннях українських і зарубіжних письменників, мовознавців показати любов і шану до рідної мови; проілюструвати величність української мови, як мови мудрого і гордого народу; зважити на значимість державної мови, як засобу порозуміння людей у суспільстві; допомогти проїнятися премудростями античних риторів і мислителів.

Зоряна Машко, Ніна Станкевич

УКРАЇНСЬКА МОВА
ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ

Рекомендовано Міністерством освіти і
науки України як навчальний посібник для
студентів вищих навчальних закладів

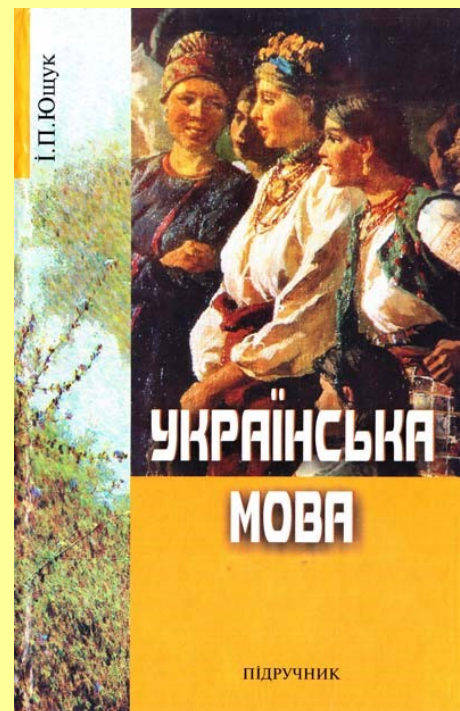
Київ "Каравела" 2005

Мацюк З., Станкевич, Н. Українська мова професійного спілкування: Навчальний посібник. — К.: Каравела, 2005.— 352с.

Посібник містить загальнотеоретичні відомості про мову і мовлення, основні функції мови, конкретизує зміст понять українська національна і літературна мова, мова професійного спілкування з позиції теорії стилів та культури мовлення. Докладно описано особливості усного та писемного ділового мовлення, види та форми їх реалізації, а також орфоепічні, лексичні, морфологічні, синтаксичні норми мови професійного спілкування.

Ющук І. П. Українська мова: Підручник для студентів філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів. — К.: Либідь, 2004.—640с.

Підручник містить відомості про походження, розвиток і структуру сучасної української мови як цілісної функціональної системи. Розглянуто її усну (звучання) і писемну (правопис) форми. Деякі мовні явища висвітлено по-новому. Для студентів філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів. Може бути корисний для тих, хто самостійно підвищує свої знання з української мови.

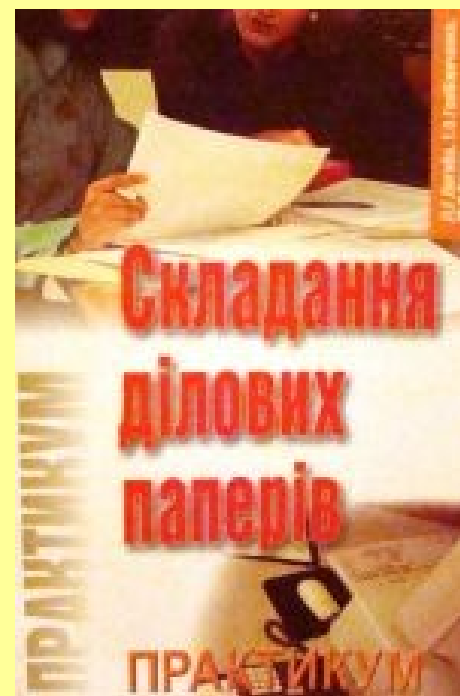

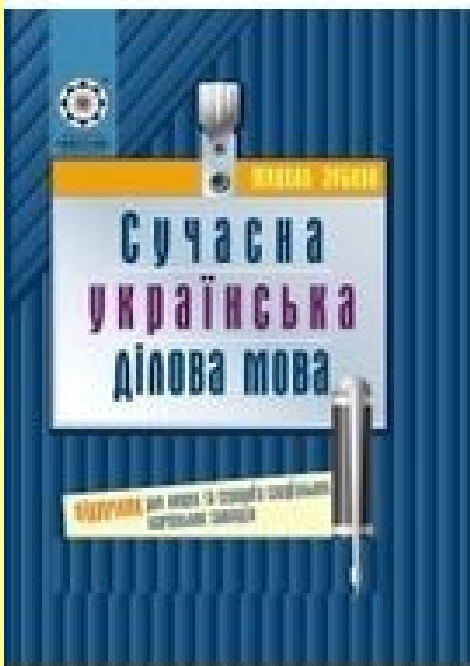
Діденко А. Н. Сучасне діловодство: Навч посібник. — К.: Либідь, 2006. — 384с.

Наведено основні відомості про службові документи та їх класифікацію, викладено вимоги до оформлювання кожного з їхніх реквізитів. Подано правила складання й оформлювання організаційно-розпорядчої документації відповідно до чинних державних і міжнародних стандартів та інших нормативних актів. Висвітлено порядок роботи за зверненнями громадян, контролю виконання документів, формування справ. У додатках уміщено зразки оформлювання всіх документів, про які йшлося в теоретичній частині посібника.

Погиба Л. Г., Грибіниченко Т. О., Баган М. П. Складання ділових паперів: Практикум: Навч. посібник. — К.: Либідь, 2004. — 240с.

Навчальний посібник містить науково - теоретичний матеріал із документування, зразки документів, лексико-стилістичні штампи офіційно-ділового мовлення, практичні завдання до кожного з розділів, що сприятиме виробленню навичок самостійного написання (укладання) документів. Для викладачів і студентів вищих навчальних закладів різних профілів. Може бути використаний у середніх спеціальних навчальних закладах, гімназіях, коледжах і ліцеях, а також для самостійного вивчення державної мови України, зокрема ділового мовлення.

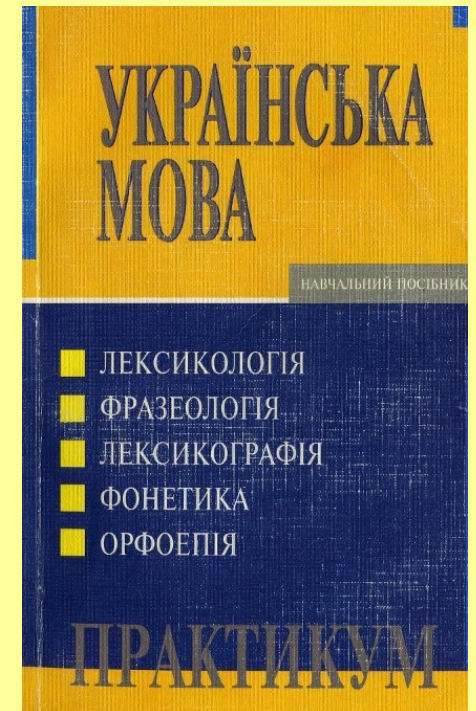

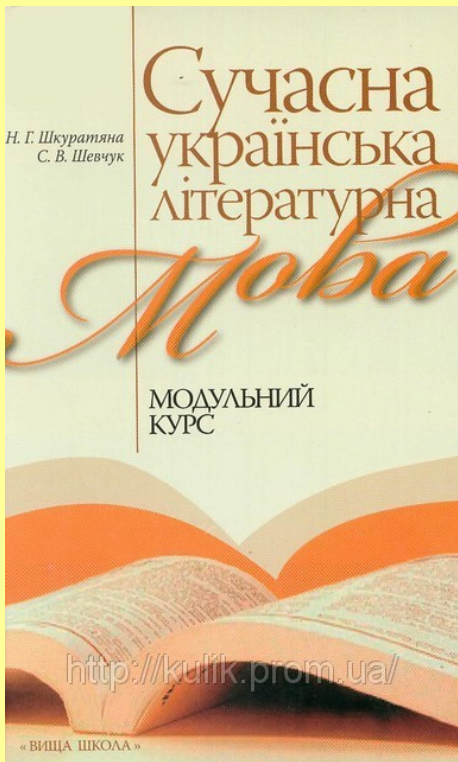
Зубков М. Г. Сучасна українська ділова мова: Підручник для вищих та середніх навчальних закладів.- Х.: ФОРМ Співак Т. К., 2010.- 400с.

Підручник містить характеристику функціональних стилів сучасної української літературної мови. Наведено типові зразки рукописних документів, їх класифікацію, складові та вимоги до укладання. Правила в розділі «Орфографія» враховують останні зміни правопису й акцентують увагу на особливостях уживання частин мови в діловодстві. Розділ "Усне ділове мовлення" включає основи культури мовлення. Запитання та завдання для самоконтролю допоможуть самостійно повторити теоретичний матеріал. Вправи призначено для закріплення набутих знань. Додатки містять: словничок відмінностей слововживання; скорочення слів і словосполучень; російсько-український словник типових мовних зворотів; понад 500 слів із літерою «т»; власні назви.

Українська мова: Практикум: Навчальний посібник для студентів гуманітарних спеціальностей вищих закладів освіти/ Пазяк О. М., Сербенська О. А., Фурдуй М. І., Шевченко Л. Ю. — К.: Либідь, 2000. — 384 с.

У посібнику розглядаються складні питання основних розділів програми з української мови — лексикології, лексикографії, фразеології, фонетики, орфографії та пунктуації. Для глибшого засвоєння теоретичного матеріалу подаються вправи — практичні завдання, що допоможуть студентам на семінарських заняттях.

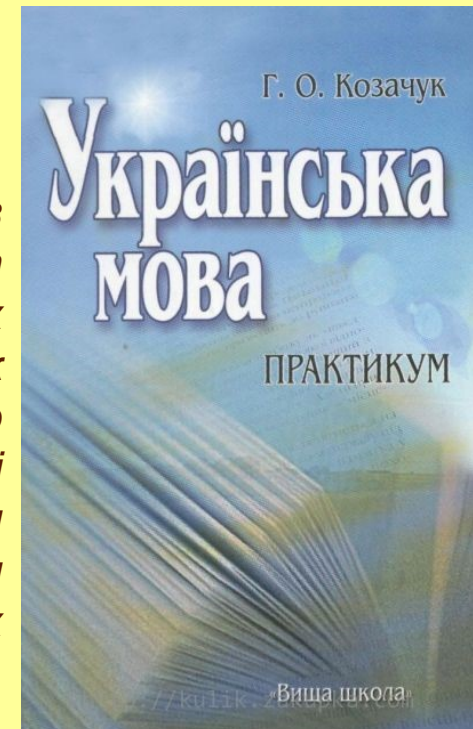

Шкурятяна Н. Г., Шевчук С. В. Сучасна українська літературна мова: Модульний курс: Навч. посіб. — К.: Вища шк., 2011. — 823 с.

Містить теоретичний і практичний матеріал курсу сучасної української літературної мови, структурований за відповідними блоками. У теоретичних блоках докладно висвітлено розділи курсу; практичні охоплюють вправи для поточного контролю, запитання і завдання для самоконтролю та завдання для модульного контролю. Для студентів нефілологічних спеціальностей вищих навчальних закладів.

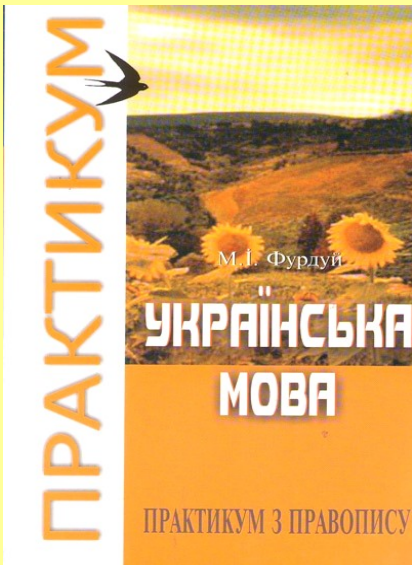
Козичук Г. О. Українська мова: Практикум: Навч. посіб. — 2-ге вид., переробл. і допов. — К.: Вища шк., 2008. — 414 с.

Навчальний посібник містить теоретичний матеріал з української фонетики, орфографії, словотвору та пунктуації, а також систему орфографічних, пунктуаційних та граматичних вправ і завдань, спрямованих на вироблення у студентів навичок грамотного письма, усного мовлення, на підготовку їх до опанування теоретичних мовознавчих курсів. У другому виданні посібника (1-ше вид.- 1991 р.) уточнено окремі визначення лінгвістичних понять, значною мірою оновлено зміст вправ. Для студентів гуманітарних спеціальностей вищих навчальних закладів.

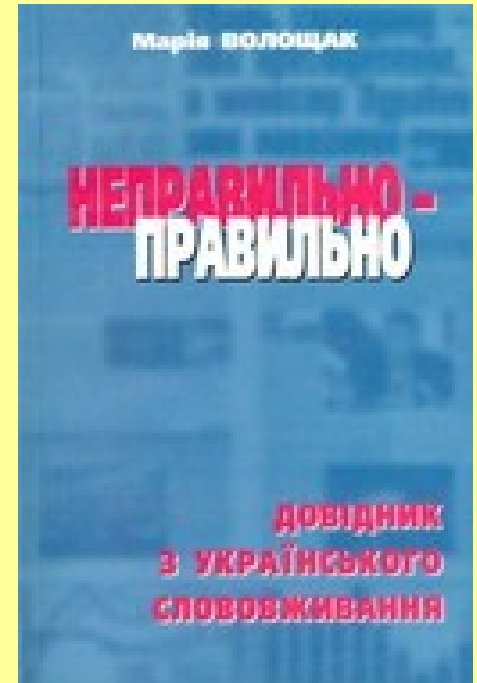
Фурдуй М. І. Українська мова: Практикум з правопису: Навчальний посібник. - К.: Либідь, 2004. - 272 с.

У навчальному посібнику розглядаються питання орфографії і пунктуації в руслі поглиблення знань, підвищення рівня грамотності, культури писемного мовлення. Системно подається базовий теоретичний матеріал, окремі відомості з морфології і синтаксису, без чого неможливе наскрізне розуміння орфографічних чи пунктуаційних правил. Використовуються різні форми активізації навчального процесу з метою стимулювання пізнавального інтересу. Для студентів вищих навчальних закладів.

Волощак М. Неправильно-правильно: Довідник з українського слововживання. - К.: Марія Волощак, 2007. - 224 с.

Третє, доповнене видання довідника з українського слововживання "Неправильно — правильно", підготовлене Марією Волощак, цінне з кількох поглядів. По-перше — це вдала спроба аналізу газетних, технічних, рекламних текстів через призму національної ідентифікації. По-друге, усвідомлюючи величезний виховний вплив преси, авторка намагається "виловити" всі зросійщені або ж скальковані з казенної "міжнародної" лексики словосполучення, окремі слова і знайти їм український відповідник. Марія Волощак пропонує власне тлумачення правок, тому чимало з них відзначається оригінальністю і розширює межі усталених мовознавчих схем.

Словники і їх значення у вивченні мови

*Віками народ витворював цю мову,
витворив її, одну з найбагатших мов
слов'янства,
триста тисяч пісень склала Україна
цією мовою,
в тім числі явивши пісенні шедеври
незрівнянної краси,
дала світові Україна геніальних
поетів,
зажило українське слово шани
й визнання серед
народів близьких і далеких.*

О. Гончар

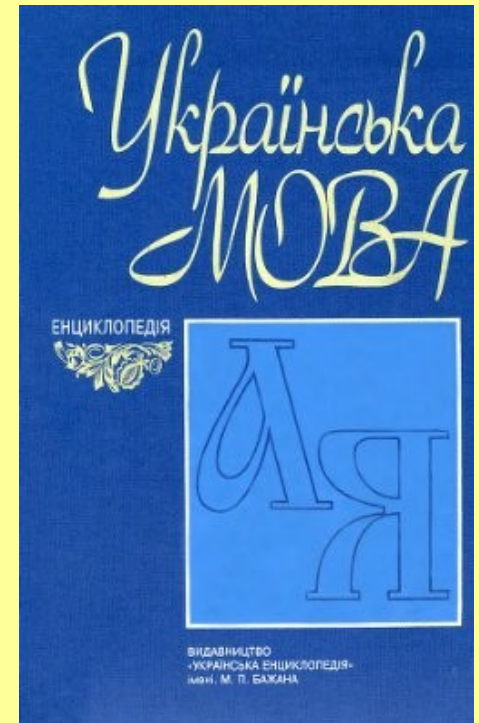
Великий тлумачний словник сучасної української мови : 170000 слів / Ред. В. Т. Бусел. – К. ; Ірпінь : Перун, 2004. – 1426 с.

Це універсальний довідник із сучасної української мови. В ньому об'єднано академічну повноту мовної лексики з лаконічною формою однотомного видання. Окрім загальноживаних слів, у словнику наводяться основні терміни сучасної науки і техніки, а також слова, що визначають явища і реалії виробничого, культурного і побутового життя. Новим для тлумачних словників є введення в деякі статті енциклопедичних довідок.

Українська мова: Енциклопедія/ Редкол.: В.М. Русанівський, О.О. Тараненко (співголови), М. П. Зяблюк та ін. - 3-е вид., зі змінами і доп. - К.: Вид-во «Укр.енцикл.» ім. М. П. Бажана, 2007. - 856с.: іл.

В енциклопедії на основі досягнень сучасного мовознавства подано відомості про українську мову та мовознавство. Розкрито термінологічні одиниці, номенклатурні одиниці, розглянуто різні аспекти опису української мови, вміщено основні поняття загального мовознавства.

Багато статей присвячено мовознавцям, письменникам, які зробили істотний внесок у розвиток української мови, філологічної науки тощо. Йдеться про установи та організації, друковані органи, які ведуть дослідження і пропаганду української мови.

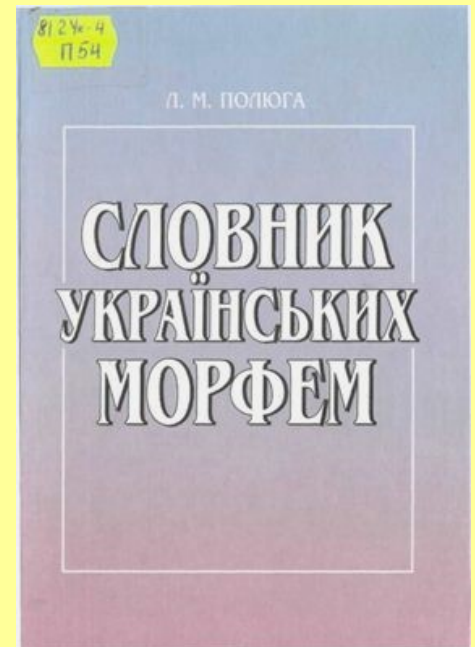
Новий тлумачний словник української мови: В трьох томах: 200 000 слів/ Укладачі В. В. Яременко, О. М. Сліпушко. - К.: Аконті, 2006.

«Новий тлумачний словник української мови» містить 200 000 слів, найуживаніших у сьогоденному мовленні. До словника включено і протлумачено побутову, ділову, книжну, термінологічну, наукову лексику та інішомовні слова, що вже стали невід'ємною частиною національного лексичного фонду. Словник розраховано на найширший загал читачів – від школяра до перекладача на українську з інших мов, від рядового читача до письменника, викладача школи і вузу, вченого-філолога. Словник надасть потрібну мовну допомогу діловим людям, державним службовцям, військовикам, усім, хто поглиблює знання рідної мови або вивчає українську як іноземну. Тлумачення слів і їх значеннєвих нюансів досягається значним розширенням синонімічних рядів, з яких завжди можна вибрати єдино правильне і потрібне у відповідному контексті слово, а також введенням до словника питомо українських слів, які тривалий час вилучалися зі словників як «застарілі», «маловживані», «розмовні» і замінялися або кальками з російської, або чужомовними словами. Тисячі нововведених синонімів та ілюстративний матеріал із творів українських класиків надають «Новому тлумачному словникові української мови» характеру книги для самодостатнього читання, яке, сподіваємося, буде захоплюючим.

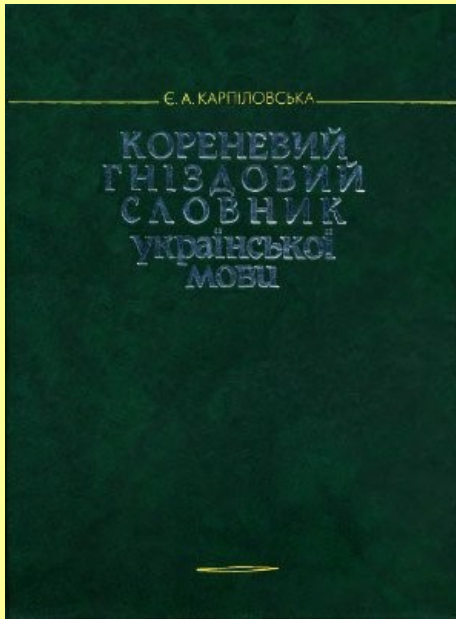
Полюга Л. М. Словник українських морфем: Близько 40 тисяч слів. — Львів: Світ, 2001. — 448 с.

У словнику подано близько 40 000 слів з різних галузей знань, поділених на морфемі. Описано майже всі відомі в українській мові префіксальні, суфіксальні та кореневі морфемі, наведено приклади слів, утворених нерегулярним способом, чергувань голосних і приголосних, компоненти складних слів. Для студентів вищих і середніх спеціальних навчальних закладів, викладачів, вчителів і учнів загальноосвітніх шкіл, усіх, хто вивчає українську мову як рідну та пізнає її як іноземну.

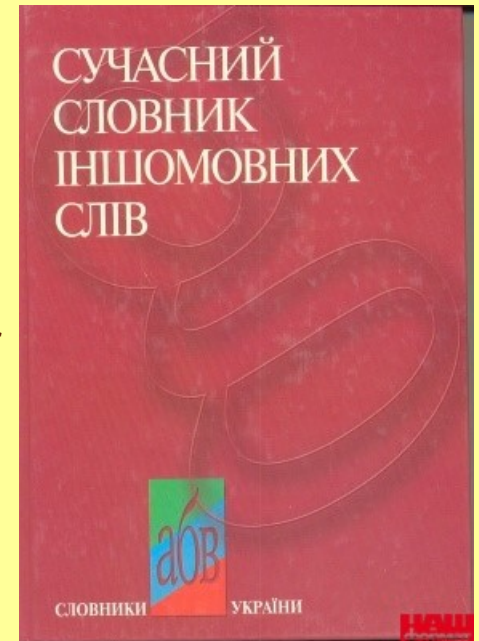
Карпіловська Є. А. Кореневий гніздовий словник Української мови: Гнізда слів з вершинами - омографічними коренями. - Київ.: Вид-во «Укр. енцикл.» ім. М. П. Бажана, 2002 - 912 с.

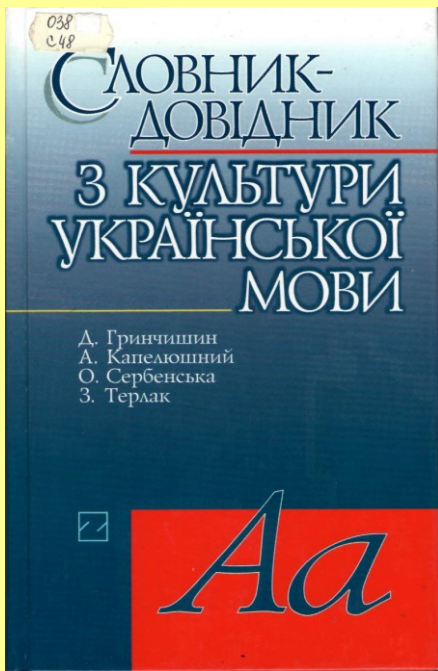
Це перший в українській лексикографії морфемно-словотвірний словник гніздового типу. Він унаочнює організацію в сучасному українському лексиконі слів з коренями-омографами та їхніми неомографічними формальними варіантами. Адресований учням, студентам, аспірантам, учителям, викладачам вузів, науковцям. Може бути корисним і для практиків: перекладачів, журналістів, редакторів, розробників систем автоматичного опрацювання україномовної інформації.

Сучасний словник іншомовних слів: близько 20 тис. слів і словосполучень/ Уклали: О. І. Скопненко, Т. В. Цимбалюк. - К.: Довіра, 2006. - 789 с. - (Словники України).

Сучасний словник іншомовних слів подає близько 20 тисяч слів і словосполучень, що були в різний час запозичені з інших мов або утворені з чужомовних лексичних елементів. Кожне слово має довідку про його походження, а також тлумачення. Словникова стаття містить відомості про наголос лексеми та подає інформацію про написання слова з великої або малої літери. У виданні враховано слова й словосполучення, які впродовж останніх років увійшли до української літературної мови. Словник розрахований на найширші кола читачів, передусім учнів шкіл, гімназій, ліцеїв, студентів технікумів і вузів, учителів тощо.

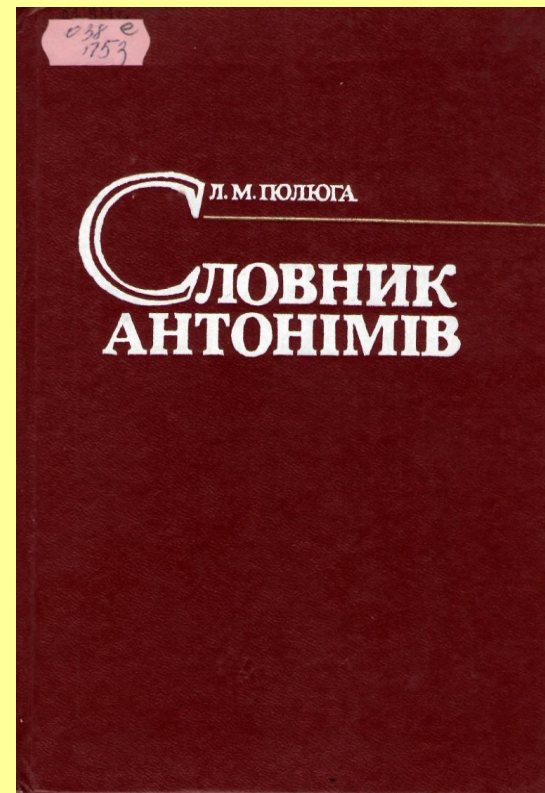

*Словник-довідник з культури української мови /
Д. Гринчишин, А. Капелюшний, О. Сербенська, З. Терлак.
— 3-тє вид., випр. — К.: Знання, 2006. — 367 с.*

Культура мови як невід'ємна складова особистості — одна із перших ознак загальної культури людини та суспільства. Вона включає в себе багато понять і вимагає постійної уваги до мовної поведінки особистості. Довідник містить складні випадки слововживання і допоможе читачам засвоїти граматичні норми української мови.

Полюга Л. М. Словник антонімів/ За ред. Л. С. Паламарчука.— К: Рад. шк., 1987.—173 с.

У словнику подані різного типу антоніми, які розроблені у відповідних словникових статтях, де, крім тлумачення значень членів антонімічної пари, наводяться зразки їх сполучуваності, приклади вживання в суцільному тексті, відомості про антонімічну синонімію. Окремо в словнику подана антонімія префіксальних та суфіксальних морфем тощо. Розрахований на учителів, учнів, широкі кола читачів.

Український орфографічний словник / За ред. проф. А. О. Свашенко.— Х.: Прапор, 2003.— 845 с.

«Український орфографічний словник» складають три розділи: «Словник найуживанішої лексики», «Словник власних імен», «Словник географічних назв». Крім загальноуживаної лексики до словника включені найновіші запозичення, наукова і термінологічна лексика. Написання слів, їх наголошування та відмінювання узгоджені з новим українським правописом.

Тлумачний словник української мови: Понад 12 500 статей (близько 40 000 слів)/ За ред. д-ра філологічних наук, проф. В. С. Калашника.— Х.: Прапор. 2002.— 992 с.

Словник містить понад 12 500 статей (близько 40 000 слів: витлумачених, синонімів, спільнокореневих). Його структура зумовлена метою розкрити значення слів, подати окремі їх граматичні форми, найхарактерніші синоніми та словотвірні ряди, виділити стилістично марковану лексику. Словник у цілому має комбінований характер: у ньому, крім алфавітного, використано гніздовий принцип розташування матеріалу.

